

Nem minden álom ilyen kietlen vad ám! A szelid, holdsugaras éjeken édes sejtelmek szűrődnek át a lombokon és a vidéket szinte elárasztja a buja vágy. A föld álma ilyenkor olyan, mint a szerelmes asszonyé. Az égből mélységes kék színben ragyog és az ezüstös báránylegelek úgy váltakoznak rajta, mint a kék szemekben a szerelmes pillantások. A hold korongja zöldes fényvel patinázza be a vidéket és az illúziók fátyolát takarja rá. A bokrok rejtelmes árnyából fülemile csattog s az ő bájos hangfutamaira ezernyi állat és rovar karéneke felel, a tücskök éles ciripelésére a békahad teli szájjal kvárog. Nagy éjjeli bogarak zümmögnek a virágok illatos kelyhei körül . . . Milyen különös, milyen rejtelmes minden, akárcsak az emberi agy édes álma! — —

Mikor télen hótól fehér a mező és zuzmarától csillognak a galyak, valósággal tündérországot varázsol elénk a holdas éj Sehol sincs földi nesz, sehol se látszik a földi salak s az eszményi tájon paradicsomi jelmezben szeretnél libegni, ha a hűz fokos hideg észre nem térítene. Amennyire fehér akkor minden, annyira fekete most itt körülöttem a világ.

Az a 149 millió kilométernyi sötét, hideg tér, mely a földtől elválasztja, most fokról-tokra tárul elé, amint az elhuzódó fellegek nyomán egyre több és több csillag bukkan elő. És ez a sok égi mécses derengő fényt lövel a végtelen ürbe s mire egészen kiderül fölöttem, már a csillagok világítják be utamat.

Lelkemről a felhőkkel együtt száll a nyomasztó érzés. Üdv nektek bűbajos csillagok! Amilyen leírhatatlanul nyomorult parány volt a lelkem a vaksötét éjben, ép olyan nagygyá lett a csillagvilágos éjszakán. Hiszen egy pillanat fölért a legmesszebb távolban tündöklő csillagig. Van e a földnek olyan tereménye, mely egy pillantásra ekkorát nő?

Csak az emberi lélek képes másodpercenként áthidalni miriádnyi mértföldeket s mikor képzeletünk

csillagról csillagra kalandozik, az isteni szikra száguldását közelíti meg. — —

Ha csillagász volnék, a kert ajtajánál megállva kutatni kezdeném a kis medvét, vagy a nagyot, a gönczölszekerét, a fiastyúkot s a többi csillagképeket De lakásom ablakából már egy sárga csillagfény integet, nagyobb mint a Mars és vörösebb . . . egyszerű, biztató fény.

Örömmel és jól eső megnyugvással lépek át házam küszöbén. Már minden csöndes. Három apró gyermekem ott alszik a széles kereveten, anyjuk is elaludt mellettük, amint altatta őket.

Nincs ennél szebb fiastyúk-képlet széles e világban.

És nincs annál szebb éjszaka, mint a mely az édes otthon hálósobájában vár a hazatérőre.

Nekem legalább nincs ennél különb!

Késdi-Kovács László.

A tyúkok világa.

I.

A múlt év tavaszán öt csirkét vett az anyám. Ezek közül három fehér volt. Kértem, hogy ezeket hagyjuk meg.

A három csirke mindig együtt járt. A tyúkjainktól féltek. A tyúk gyűlöli a csirkét s ha közel éri, vágja. Hát a három kis árva külön járt, — kerülte a tyúkokat.

Az egyik különösen vad volt és élénk mozgású. Az embertől is futott. Húsz méter távolság kellett neki, hogy biztonságban érezze magát.

Szeptemberi tükördarabok.

Irta: Bársony István.

— „A Természet” eredeti tárczája. —

Sárgul a falevél; forogva-libegve hull a galyról.

A nap szelíden ragyogja be a falusi kertet, ahol az ős édes hangulatát szívom magamba.

A tövissel borított sövényen sok veréb sütkérezik; többnyire mezei verebek. — Egyenkint szálldosnak le az elhanyagolt veteményes táblák közé, ahol sok a paraj, de néhány szál kender is akad. Kis idő múlva ropogós zajjal röptül fel valamennyi, s megül a tüskés sövényen, hogy alig pár perc múlva újra kezdje a gaz és dudva közt a lakmározást.

Ez is mutatja a valóságos őszt; a mezei verébnek ez a falusi sáskajárása. Amíg a nyárból tart, addig ez a kis fekete-tokás parvenü inkább a külső földeket látogatja. Az útmenti vetést nagyon kedveli, tizedeli. Aratás után lassan-lassan közelebb kívánczik azután a kertekhez, a hol szeptemberben már ugyancsak otthon érzi magát.

Most újra megriadtak! Mind-mind felröppen s apró szárnyával megropogtatja a levegőt. Elkeveredik közéljük a házi verebek egy kósza csapatja is; valamelyik vén kanveréb éktelelen csiripelésre gyújt, amit utánoz a többi. Ez az én falusi hangversenyem.

A nagyhangú dalnokok közé folyvást új jövevények kerülnek. A gyümölcsösből jönnek, ahol érik már a szilva. A nagy diófa ritkuló lombja közt látom a szállásom mohos nád-fedelét; a sövény egy jókora részén kinézek az udvarra s épen a gémes kútra esik a szemem. A vödör a kút kávájába van akasztva s egy fehértarka galamb nyujtogatja bele a nyakát: iszik.

* * *

Ez az igazi idill. A szőlőhegy (tulajdonképp csak domb) itt van a szomszédságban; ott húros rigók szálldosnak nyugtalanul. Dézsmálják a termést. Nekik a szőlő a legkedvesebb csemegéjük. Szüretig dözölnek itt, azután elbúcsuznak; mennek erdei hazájokba.

Eleinte azt gondoltam, hogy csak a tyúkoktól fél, meg az embertől, később, hogy vigyázni kezdtem, akkor láttam, hogy természetében van a félnétség. Félnék, mint némelyik félnék leány. A szeme örökös aggodalmat fejezett ki s ez a kifejezés rögtön a rémület kifejezése volt, mihelyt valamit mozdulni látott.

Vajjon meg lehet-e az ilyen rettegő természetű állatot szelidíteni?

Buzát, vagy kenyérmorzsát szórtam a baromfiaknak, mind egyszerre odafutott. Az idegen két csirke is szedeggett a háziak mögött, a vad jércze csak állt húsz-harmincz méternyi távolságban és nézett.

Ha feléje dobtam a csemegét, ahelyett, hogy hozzákapott volna, elfutott. Olyan kétségbeeséssel futott el, mintha azt gondolná, hogy követ dobok.

Hiába próbáltam felvilágosítani, hogy tőlem félnie nem kell. Mindig félt és mindenkitől félt.

Mi lehetett ennek az oka?

A félnétség tudommal nem születik a háziállatokkal. Az erdei vadak is bizonyára az anyjuktól tanulnak félni. A kis nyúl nem fél az embertől, amikor kinyilik a szeme, de ha az anyját futni látja, maga is futóvá válik.

A házi állatot félni csak a szenvedés tanítja meg. A sokat kergetett, bántott kis állat bizony elvadul és menekül az embertől, de ez a kis csirke nem volt több három hetesnél, mikor hozzánk került. Alig lehetett ideje arra, hogy szenvedni és félni tanuljon.

A félnétség vele született.

Aki foglalkozott az állatokkal, tudhatja, hogy az állatoknak ép úgy megvan a maguk egyénisége, mint az embereknek. A tyúk-félékben is minden tyúk más természetű. Hogy többet ne mondjak: volt egy tyúknunk, amelyik ép oly örökké karatoló, lármás természetű volt, mint némelyik vén asszony. Meg kellett ölni az udvar csendessége végett.

Egyszer azután éhes volt az én kis csirkém s hogy a magot messze szórtam a többinek, a legmesszebb esőket nagy óvatosan ő is felszedte.

Ez volt a kezdete a szelidülésének.

Ettől az időtől fogva mindennap bementem a konyhába és szórtam valamit a tyúkoknak, vagyis hogy inkább ő neki. Ugy intéztem a szórást, hogy mindig feléje jusson a legtöbb.

Hát lassankint bizalmas is lett hozzám. Két hét nem telt belé, már oly közel jött, mint a többi, de még mindig megrebent és felugrott, valahányszor a kezem megmozdult s a szeme állandóan félelmet mutatott.

Volt már egynehány igen szelid tyúkom. Le is írtam egyet közülete: a szakállas tyúkot, amely nem is tyúk volt, hanem ember. Ennek a tyúknak a vadsága érdekelt.

Mindig neki szórtam a magot és mindig közelebb magamhoz, de a kezemből nem akarta sehogy sem elvenni.

Végre úgy két hónap múlva ezt is elértem. Elvette a kezemből, de olyan ijedten ugrott vissza, mintha megcsaptam volna. És ez napokig ismétlődött, ha egy nap tiszter ettem is.

Végre ez a félelme is elmúlt. Annyira megjamborodott, hogy valahányszor meglátott, mindig kivált a tyúktársai közül és hozzám futott. Jött utánam, mint a kutya.

De máshoz mindenkihez azután is bizalmatlan maradt. Sem az anyám, sem a cselédünk nem bírta két méternyi távolságnál közelebb csalni, még esztendő múlva se. Tovább meg nem is élt: tragikus véget ért szegény, mint minden ember és minden állat, aki eddig én hozzám vonzódt. Egy reggel csak a tollait találtuk meg a kert iárokban.

II.

Két kendermagos csirkénk volt egyszer. Meghagytuk őket, mert olyan egyformák voltak, hogy nem lehetett őket megkülönböztetni.

Ezek testvérek is voltak. Mindig együtt jártak. A többi tyúk üldözte őket. Végre mikor megnőttek, a tyúkok befogadták őket a társaságukba. Csunya két boglyas tyúk lett belőlük. Egnapon kezdték el a tojást és egy napon az első kotlást.

Nagyon jó itt most, ebben a csöndes kertben, ahol nincs más élőlény, mint bogár, meg madár. A gyümölcsös táján valami remek sárgaság lendül felfelé; az nem hulló levél, amit a szél sodrít. Hisz teljes szélcsend van e pillanatban. — Az egy hím oriolus, a sárgarigók egy díszpéldánya. Nincs is több, csak ez az egyetlenegy. A többi már elhúzódott innen, megkezdte lassan a vándorlását. Annál érdekesebb a sárgalevelű fák közt ez a bolygó aranymadár, amelynek a szó szoros értelmében nincsen párja.

A gólyafészek már régen üres. A kémény nem füstöl. Az őszi fonnyadás elhatalmasodott mindenben. Még a méhes környéke sem olyan élénk, mint a nagy virágnyláskor; pedig ott sohasem szűnik az altató, egyhangú zummogás.

A méhes környékén látok valamit, ami megállít.

Kert van ott a kertben. Száraz napraforgó-kóró övezi a méheknek szánt virágot; a laza kerítésre délignyitó futott fel; lilakék tölcserének a széle szemérmesen türemkedik be a nap udvarlása elől.

A virágágyak tarka dísze buján hajladozik össze; lilás őszi rózsza, kék szarkaláb, sárga szalmavirág, fehér kenyérmorzsza... s egy délczegen, pompásan viruló vörös georgina.

* * *

A vörös georgina mozdulatlanul mosolyog fel az égre; a szélcsöndben még a fűszál sem leng körülötte. A jólét nyugalma látszik a szép virágon.

Mintha az érzés nélkül levő szíveket parodizálná, él, vérbő egészséggel. Ragyogó, duzzadt, gömbölyű arca van; emlékeztet a színpadi kifestett szép arcokra.

Mintha semmit sem kapna a földtől, melyen a fájdalmak teremnek s melyen a mulandóság mindent megérint.

Csupán csak szép, melegség nélkül, illat nélkül. Nem vágytam letépni. Pedig ha vadrózsát látok a meredek lejtőn, utána kapaszkodom.

Megcsodálom a kert legszebb, magányos virágát s mintha titkos szózatot hallanék aközben, amely a georgina kebléből fakad: »Mért szeressek, mért epedjek? szenvedés a szerelem. Bánat nélkül, könyvek nélkül jobb az élet, szebb az élet én nekem!...«

A száraz kórókerítés mögött egy iromba tyúk kapargál, az is hallotta nyilván, mert nagyon figyel. Most elkezd kotyogni, fészket kapar a porban s beletül.

Épen odasüt a nap. A tyúkocska megborzolja a tollát, le-lehunja a szemét és halkan kurrog. Az otthonosság minden jó érzése és dicsőítése van ebben az egyszerű monológban.

* * *

Egy kis mézcsináló gyanusnak talált s ugyancsak körül-röpdös. Itt laknak a veszedelmes fulánkos vitézek, akik a vendégtől nem igen kérdik: honnan jön, merre megy, hanem megkergetik, ha nincs inyűkre a látogatás. Elég, hogy izzadjon az

És a két tyúk ma is összetart. Akárhol járnak, mindig együtt lehet látni mindakettőt s akárhova tesszük az éjjeli szállásukat, bizonyos, hogy ezek mindig egymás mellé ülnek.

Csak akkor láttam, hogy megváltak egymástól, mikor az egyik kotlott és csirkét nevelt. Vigyáztam, hogy az anyai féltékenység változtat-e a viszonyukon, azonban erre vonatkozólag nem jegyezhettem fel semmit se, mert ez a tyúk nem volt annyira féltékeny a csirkéire, hogy a többi tyúkot megrohanta volna.

Hanem azt láttam, hogy mikor a csirkék megtollasodtak s elváltak az anyjuktól, a két öreg tyúk megint összecsatlakozott.

Hát mi ez a vonzalom?

Testvéri érzésnek nem gondolhatom, mert ez tudtommal az állati világban nincs meg, de azt se gondolhatom, hogy tisztán az együttnövekedés és összeszokás a kapocs, mert hiszen három, vagy négy más testvér is volt velük.

Az ő kapcsuk nem lehet más, mint a barátság, az a neme, amelynek neve nincsen, csak példája: Castor és Pollux regéjében. Mindig voltak és vannak a világon olyan emberek, akik magukban nem érzik magukat egésznek.

Mintha fél, azaz $\frac{1}{2}$ lélek is volna a világon s mintha ennek addig kellene bolygania, míg csak egy magához hasonló $\frac{1}{2}$ lelket nem talál. Akkor azután ezek együtt élnek tovább, mert csak együtt érzik magukat egésznek.

Nem gondolhatok mást, mint hogy ez az én két tyúkom is ilyen két-egy teremtés.

III.

A tyúk értelmi köre is érdekes.

Hogy az előbb említett fehér tyúknak a többitől idegenkedve mindig magányosan járt, egyidőben rendszeren az ablakom alatt, a kis kertben tartózkodott. Volt ott egy Esti ujságnak a fele. A szél vitte ki még ősszel az ablakon s hogy télen át senki se ment a kis kertbe, ott is maradt.

Valahányszor a szél megmozdította ezt az ujságot, a kis tyúk mindig megrebbent s elfutott.

Azután hogy ide-oda kaparászott, megint visszatért s mikor az ujság mozdult, megint csak épen úgy megijedt, mint előbb.

Ő tehát nem tudta megkülönböztetni az élot az ételleltől. Neki minden élt, ami mozgott. Ha a szél a fűszálakat, lombokat mozgatja, a tyúkok kétségtelenül azt hiszik, hogy azok is állatok.

Nem tudnak különbséget az állat és a növények között.

A számlálási tudományuk se terjed tovább az egynél.

Minden nap egy fészekbe tojnak s minden nap elszedik a tojásukat. De ők nem tudják számon tartani, hogy tegnapelőtt is tojtak: az egy tojás megnyugtatja őket s elégedetten tojják melléje a másodikat.

A tulajdonjog is teljesen ismeretlen nekik. Négy-öt tyúknak egyetlen egy fészke van s valamennyi a magáénak tartja a fészket is, a tojást is. Tavasszal, mikor leg-buzgóbban tojnak, néha ketten is ott tipródnak az elfoglalt fészkek körül és be-benéznek: nyugtalanul várják, míg az, a ki letette a garast, leszáll.

Mikor költenek, akkor se tudnak különbséget a maguk tojása és a másé között. Pedig van különbség. Az anyám mindig megmondja, melyik tyúktól melyik tojás való s a különbség szembeütő.

Neki mindegy, csak tojás legyen, ha fából van is. A kikelt csirkéket egyformán szereti.

Pedig az is bizonyos, hogy a tyúk némely dolgokban több különbséget tud, mint az ember. Tessék meg nézni mikor kapar: olyan apróságokat csíp fel, amiket mi a föld rögeitől megkülönböztetni nem tudunk. Vagy tessék nekik magforma gyöngyöt szórni. Megnézik, de nem nyulnak hozzá.

És hogy vizsgálódní ők is tudnak, azt akkor láttam, mikor egyszer két házinyulat hoztak hozzám.

A két kis nyulat egyelőre az udvar sarkába rekesztettem, a pincze oldalába.

Máig is bánom, hogy le nem fényképeztem a tyúko-

ember, az már ok a finnyás hadseregnek, hogy megnehezteljen. Hát még ha foghagymás rostélyost ebédelt valaki! Ezzel a je-ruzsálemi parfümmel ugyan jó lesz nem settenkedni a méhes körül, mert aki teszi, megemlegetheti a magyarok istenét.

Bedörzsölöm a nyakamat, arczomat, kezemet egy marék zsályával; az nekik kedves, attól lecsillapodnak; barátságos hangulat ébred tőle bennök. Most már megvan a passe par tout-om, hogy közéjük mehessek.

Járhatok-kelhetek bátran a kaptárok közt; benézhetek az üvegtáblás megfigyelő kasokba: nem haragudnak; — engedik, hogy báméskodjam, mézet csinálni tanuljak tőlök. Itt folyik a nagy munka előttem; nézem, hogyan készül a gyönyörű, szabályos sejt; hogyan vastagítják a nyilások peremét, holott a sejt belső fala sokkal vékonyabb, gyöngédebb annál, a mit a külső sejtnél mutat.

Felséges munka ez: örökkön-örökké virággal csókolódní, czukros nektárt lopni és hazahordani. Ha az emberek is így dolgozhatnának! A munkás méh éli a világon a legszebb életet. De azért mégis szomorú ez az élet, mert nincs benne szerelóm.

A munkás méh se fiú, se leány; csak gondos, pontos hivatalnok, aki inkább megtoldja a munkaidejét, sem hogy elmenne belőle.

Hanem az igaz, hogy virágníláskor felséges dolga van. Mikor a barackfa kora tavasszal fehérbe öltözik s a levélháj-

tással még alig sarjadzó galyakat lefödi az apró, sűrű, keserű-mandulára emlékeztető, pattogatott kukoriczaképi barackvirág, a méh úgy ellepi a habzó fehérséget, hogy minden virág szívére jut nem egy, de száz is; úgy rajzik döngicsélve a sereg a fa fölött.

Hát még ha az ákácnyílás ideje eljön!

Az ákácvirág adja a mézek mézét. Olyankor részeg a kaptarak minden lakója a boldogságtól.

Most ősz van és a virágmézet csakúgy csipegetik-tallóztatják a méhek.

* * *

A szőlőhegy felől egyforma, ütemes csaholás hallatszik; megismerem a félszemű korcsmáros korcs kopójának a hangját. A beste-férge mindig magában jár vadászni; nem is hederít a gazdájára. Ha egyszer kisurranhat a palánkos udvarból, lába közé kapja a farkát, minthogy tudja a bűnét s a kertek alatt láttatlanul lohol a mezőre a hasas nyulakat hajkurászni.

Ez a passziója. Addig bujja a legsűrűbb kölest, mohart, kendert, amíg kiugrat onnan egy poczakos nyulmamát. Tudja már az imposztor, hogy az elnehezedett nyúlné ilyen rejtőző helyeket szeret legjobban. A tarlót, ahol az erős stüldő fekszik, nem is járja. Neki a rosszfutó, nehéz mámi kell; azt addig-addig hajtja, amíg elgyöngül s nem bir futni. Persze, hogy csunya gyilkolás a vége. Nincs a faluban senki, aki annyi nyúlpecsenyét ennék, mint ez a bitang Kurjancs.

kat, amint a pincze tetején megjelentek és kinyújtott nyakkal, az elképedés és csodálkozás minden jeleivel bámultak le a két kis házinyúlra.

Persze félszeggel bámultak, mert a tyúk nem úgy néz, mint mink: egyszerre két szemmel, hanem csak félszeggel. S épen az tette kómikussá a csodálkozásaikat, hogy hol az egyik szemükkel néztek lefelé, hol a másikkal, mintha próbálgatnák, hogy csakugyan jól látnak-e?

S negyedóránál tovább tartott a bámulásuk. Akkor is csak azért hagyták abba, mert valami kánya elrezen-tette őket.

De miket gondolhattak ők, mikor a két nyulat meglátták? Ez nekünk persze titok. Mindössze azt gondolom, hogy azt vizsgálták: veszedelmes-e a két háziállat, vagy nem? Valahányszor a nyulak megmozdultak, a tyúkok elszörnyűködő kerrenést hallattak s bámultak tovább kinyújtott nyakkal, aggodalmasan.

Hanem azért annak a kurta értelemnek a fejlődését is meg lehet látni. A kis csirke három-négy napig nem tudja megkülönböztetni az embert, a bokrot, meg az anyját.

Ha az ember a kosár fölé tartja a kezét, csakúgy a keze alá bújnak, mint az anyja szárnya alá. És azt is láttam, hogy mikor az egyik thuja-bokrom mellett voltak, némelyik odabújt a földig hajló lomb alá és ott szunyókált mindaddig, mígnem az anyja valamit talált és krecscsegett.

A kis csirke az első napokban mindenhez hozzákap. Egymás lábát is fel akarják csípni a földről, az anyjuk lábát is. Mikor az anyjuk először kotyog nekik, bámulva néznek rá, de csakhamar megtanulják, hogy hívja őket. Hozzákapnak ahhoz, amit az anyjuk oszt nekik, de hozzákapkodnak az anyjuk orrához és tarajához is. Sőt az első és második napon azt is felcsipentik, amit az egészségük fölöslegeképen elpottyantanak. Tehát az ösztön nem mond meg nekik se mindent. Tapasztalat is oktatja őket.

Az is érdekes, hogy a csirke, ha tököt, vagy más ilyen paszatos eledelt kap, a földre törli az orrát. A tyúk

már ritkábban teszi ezt, a lábával is meg szokta az orrát törölni.

Annyi esze azonban se csirkének, se tyúknak nincsen, hogy mikor nagy darab kenyeret, vagy húst kap, könnyen megehetné, ha ráállana. Nem áll rá, hanem ideoda vagdalja, besározza s ha nem törik, vagy szakad könnyen, otthagyja.

Csak a látásuk kitűnő. Sem a kutya, sem a macska látása nem hasonlítható a tyúkéhoz. Ezt onnan vettem észre, hogy a kakas néha valami különös, kísérteties, hörgésszerű hangot ad.

Ilyenkor minden tyúk megriad és bokor alá, vagy földel alá szalad.

Mi történt?

A magasban sas, vagy vércse kóvályog s néha még oly messzeségben, hogy szabad szemmel meg se lehet látni.

IV.

A tyúk-szimpatiáról is van följegyzésem.

Egy tavaszi napon ott kapargáltak a tyúkjaink a kertben a lugas körül. Látom ám, hogy egy paprikavöröstarajú, kendermagos idegen tyúk búvik át a kerítésen s a mi tyúkjainktól tiz-tizenöt méternyi távolságban szedeget.

Én az első tavaszi nap melegében sűtkéreztem ottan s még egy óra múlva is külön láttam az idegent.

Ezt természetesnek is találtam. Az idegen tyúkot az összeszokottak nem túrik maguk között, de az idegen se kívánczik olyan társaságba, amelyik nem az övé.

Egyszer azután látom, hogy valamennyi ott van a méhes előtt a verőfényen. A fehér tyúk fürdik. A többi tollaszkodik. Köztük van az idegen is, mintha mindig velük élt volna. És talán beszélgetnek.

De ha nem is beszélgetnek, kétségtelen, hogy az idegen tyúk összebarátkozott ezekkel. Belekívánczolt a társaságukba és ezeknek nem volt kifogásuk a személye ellen.

Most is »passziózik«. A szőlőhegyen hajkurász végig valamit. Esküdni lehetne rá, hogy az is »várandós« nyúl; — a szőlő sűrűn benőtt, vadkomlós árkából verhetette ki.

Puskadurranást hallok s arra elcsöndesül a csaholás odafent. Bizonyos, hogy a csösz váltotta be régi fenyegetését s ólomot etetett az orrvadász kutyával.

»Nesze neked Kurjancs!« — gondolom magamban megelégedetten. Annyi az egész gyászbeszéd, amit a gaz kártevő érdemel.

* * *

Hajh, de nem minden kopó ilyen bestia!

Az igazinak szép emléke marad minden vadász előtt; ámbár fogynak, egyre fogynak; a vadóvás kötelessége kiszorítja a kopót végkép a mi területeinkről, máris csak a nagy hegyek közt van otthon, ahol ezer meg ezer holdon, a véget nem érő erdőségekben ha riasztja is a vadat a kopó csengő hangja: de végkép el nem kergetheti.

Szeptember közepén kezdődik a kopózás szezónja. A forró nyár hónapjaiban még korai ez a szépséges mulatság. Eltikkad a vadász és kimerül a kutya a nagy melegben. De amint jön a langyos ősz, a hűvös, harmatos estékkel, hajnalokkal: akkor a kopó fáradhatatlan; akkor a vadászt nem éri már az a bosszuság, hogy a megveszésig szomjas kutyája hebegve fekszik le egy bokor árnyékába s nem mozdul onnan, ha agyonverik is.

Ha az idő igazán őszre fordul, más kedvvel indul neki a járhatatlan bozótnak a kopó.

Csudás zenéje van a hangjának, amely megpepszíti a vért a vadász ereiben.

A vad gyors futással menekül előre s messze maga mögött hagyja és még sem találhat többé nyugalomra, mert az áruló szimat utána vezet a jó orrú kopót hegyen-völgyön.

Hogy visszhangzik az erdő ilyenkor a remek csaholástól!... Ha szól a puska, a pukkanás végigrezgi a domb fordulót s a völgy mélyét; a levegő susogva tér ki a hang terjedésének százféle irányából; a sűrűségben feltámad a visszhang s amint ezerfelé szökik: megismétli, bár egyre halkabban, a puskadurranást.

A szokatlan lárma megdöbbenve, ravaszul sunyít arrább az erdőben a vörös hóhér; annak nincs inyére a kopó-hangverseny.

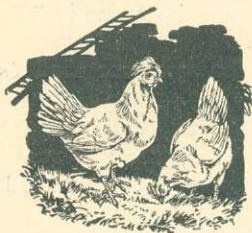
A rigó riadozva surran oda, ahol idegen szem elől biztos rejtőző helyet tud a maga számára. A lövés döreje felijeszt pihenéséből egy vén hollót, amely valamelyik ezer éves tölgy tetejéről száll el s aközben rövides, mogorva korrogással szidja az istentelen zajt-zenebonát.

A sötét madarat régen elnyelte már a messzeség, amikor a vadász még hallja a hangját, amely olyan az erdőben, mintha káromkodás volna.

Micsoda vonzalom egyesítette őket, ha nem a barátság. Hiszen ezek nem úgy vannak, mint az emberek, farkasok és marhafélék, hogy a veszedelem ellen keressenek biztonságot a társulásban. Ezek, ha veszedelem van, egymást nem védik, hanem széjjelfutnak.

Az öt tyúk egész nap együtt volt. Este a kendermagos elvált tőlük. Ha összebarátkoztak is, tudta, hogy a mi házuk nem az ő otthona; — hazament.

Gárdonyi Géza.

Nyárfákat rontó pajzstetű.

A pajzstetvek közt vannak olyanok, melyek mesziről is szembeötlenek, ha pajzsaik már kifejlődtek. Ilyenek a *Lecanium*-ok, melyek közé az ákácza pajzstetűje is tartozik és melyet félborsó-alakú, nagy barna pajzsairól ma már minden falun lakó ember ismer.

Más pajzstetű-fajoknál ellenben a *mimicri*-nek, vagyis a szín- és alakutánzásnak meglepő esetei nyilvánulnak. Vannak köztük ugyanis olyanok, a melyeknek pajzsa csalódásig a fa, vagy bokor kérgéhez hasonlít színre, sőt néha alakra nézve is. Ez a hasonlóság olyan nagy lehet, hogy az, a ki efféle vizsgálatokhoz nem szokott hozzá, százszor is kezébe kaphat egy-egy ilyen ellepett ágat, anélkül, hogy csak gyanu is támadna benne az iránt, hogy az a ripacsos szürke kéreg tulajdonképpen nem is valódi növényi kéreg, hanem ezer és ezer rovarnak egymással úgyszólván összenövő pajzs-csoportozata, mely alól a valódi fakéreg ki sem látszik.

Vannak köztük igen veszedelmes fajok, a melyek egy-két év alatt az ellepett ágakat majdnem biztosan megölik. Ilyenek például a *Mytilaspis*-ok is, melyek közt első sorban ismeretes a *Mytilaspis pomorum* Bouché, melynek apró pajzsai az alma-, körte- és galagonya-galyat szokták ellepni és formájuk olyan, mint az írásjelül használt vessző, vagyis comma. Nagyon emlékeztet (persze parányi kiadásban) a *Mytilus* nevű kagyló héjára is, a miért a németek »Miessmuschel-Schildlaus« nevet adtak neki.

De a *Mytilaspis*-t még nem olyan nehéz fölismerni. A ki nagyon figyelmesen néz a galyra, észre fogja venni, hogy azok a comma-forma képletek még sem tartozhatnak a kéreg formációi közé.

Sokkal csalókébb egy másik alak, melyet két éve Vác és Gödöllő között, Kis-Szent-Miklóson nyárfán találtam (*Populus nigra*). Az illető nyulánk, fölnyesett koronájú és kertemben levő fának ágai feltűnően kezdtek kopaszodni, még pedig már júniusban. Júliusban úgy lehullott a lombjuk, mintha már a tél állott volna be. Először azt hittem, valami belső ellenség bántja és azért létra segítségével levágtam néhányat a beteg galyakból. Ekkor láttam, hogy azok kérgé a szó szoros értelmében egy második álkéreggel van elborítva, mely álkéreg nem egyéb, mint szorosan egymás mellett elhelyezkedett pajzstetvek pajzsaiból képződött szürke réteg, minőt az *Aspidiotus*-ok szoktak alkotni. A mi még leginkább elárulhatja őket a

laikus szeme előtt, az a sok tűszúrás-forma finom lyuk, melyek az egész képződményen szanaszét láthatók. A pajzsoknak ilyen módon való átszúrása a pajzstetvek parazitáitól, apró élősködő kis darazsaktól származik, melyek, miután álczáik a pajzs alatt lappangó tetűt fölemésztették és bebábozódtak, a bábból kikelve, ezeken a kis lyukakon át fújják ki magukat a szabad levegőbe.

Thümen 1887-ben*) Morvaország déli részéből az *Aspidiotus spurcatus* Sign. nevű fajt, mint a *Populus nigra* megrottásán közreműködő pajzstetűt említette. Tudtommal ez a név a nyárfa-károsítók között Közép-Európából egyébként még nem volt említve.

Hogy teljes biztosságot szerezhessenek magamnak a faj mibenléte felől, megfelelő mennyiségű galyat küldtem Angolországba J. W. Douglas-nak, e téren ismert specialistanak, ki az ákácza-pajzstetűt is, melyet annak idején a rovarani állomás küldött neki, mint új fajt leírta és elnevezte (*Lecanium robiniarum* Dougl.).

A tőle kapott válasz konstatálta, hogy a nyárfáon garázdálkodó faj csakugyan a Signoret-féle *Aspidiotus spurcatus*. Másrészt azonban ez a faj, Douglas véleménye szerint, az *Aspidiotus hippocastani, oxycanthae, tiliae és betulae* Sign. nevével együtt, tulajdonképpen a Curtis által leírt *Aspidiotus ostreaeformis* nevű régebben ismert fajjal azonos.

E véleményt egyébiránt csak fenntartással közlöm, mert a magam megfigyelései szerint ezek különféle fákön élő *Aspidiotus*-ok, ha alakra nézve nagyon hasonlók is, mégsem egészen azonosak, mert ugyanazon a helyen rendszeren csak egy fafajt támadnak meg, péld. a nyárfán élő nem szokott átvándorolni a galagonyára, ha mindjárt egymás tőszomszédságában van is a kétféle növény.

Máskülönben pedig az a legpraktikusabb jelentőségű körülmény ebben az ügyben, hogy ez a pajzstetű nem tartozik a gyorsan terjeszkedő fajok közé. Mert mihelyt azon az említett megrottált fán észrevettem, megnéztem egyéb, közelében levő nyárfákat is, de azokon az infekciónak semmi nyomát sem találtam. Hasonlólag átvizsgáltam az ugyanabban a kertben levő vadgesztenye-, hárs-, galagonya-, alma- és körte-individuumokat is, melyeken szintén nem mutatkozott még ez az *Aspidiotus*.

És ebből az következik, hogy a fölmerülő efféle infekciókat a siker igen alapos reményével lehet irtani, a mi a gyors és alapos védekező eljárást csak annál inkább indokolja.

Ebbeli tapasztalatomat különben kiterjeszthetem a már fönnebb említett comma-forma pajzstetűre is (*Mytilaspis pomorum*). Ugyanebbe a kertbe ültettem egy vásárolt, telt virágú galagonya-oltványt, melyen a *Mytilaspis* — miként később láttam — elszaporodott. Noha én akkor Ungvárott voltam és csak a kiültetés utáni második esztendőben vettem észre annak a galagonyabokornak infekcióját, a baj mégsem terjedt róla tovább. Gallyait és törzsét akkor olyan erős petróleum-emulzióval mázoltattam be, hogy az egész galagonyabokor elpusztult tőle. De sem a kertben levő többi galagonyabokor, sem pedig az alma- és körtefákön azóta *Mytilaspis* nem mutatkozott.

E fajok terjeszkedése tekintetében tehát a körülmények kedvezőbbek, mint az ákácza pajzstetvénel, mely ugyancsak gyorsan származik át egyik ültetvényről a másikra.

Sajó Károly.

*) Schildläuse als Zerstörer der Schwarzpappel. — Oesterr. Forstzeitung. 1887. p. 19.